

1. Carpvov / i. iac. / Specimen quintum
de Applicatione Methodi Scienti-
ficæ ad Theologiam revelatam,
Ienæ.
2. Carpvov / i. joh. Bened. / Diss. de
iure decidendi Controversias theolo-
gicas, Lipsiæ, 1695.
3. Deutschmann / i. Abrah. Henr. /
Diss. de Immortalitate et Immuta-
bilitate Divinæ Essentiæ, Witten-
bergæ, 1692.
4. Gerner / i. Salam. / Diss. II. de Eccle-
siâ triumphante in Cœlis,
Wittenbergæ, 1695.

Q. D. B. V. 23

NOMENCLATURAS
MORTIS

EMPHATICAS
EX NOVO TESTAMENTO
PRAESIDE

CHRISTOPH. HENR. RITMEIER

LIC. THEOL. ET GR. L. PROF. P. ORD.

DN. COGNATO SVO ET STUDIORVM
PROMOTORE MVLTIS NOMINIBVS
COLENDO

A. D. XVI. APRIL. A. MDCCX.

IN JVLIO MAJORI

SOLENNI ΣΤΗΦΙΛΟΛΟΓΟΤΗΤΩΝ
ΠΡΟΣΔΙΑΛΕΞΕΙ

EXPONET

FRIDERICVS HENRICVS CÖRBER

HELMSTADIENSIS
PHIL. ET THEOL. STVD.

HELMSTADII,

TYPIS GEORG-WOLFGANGI HAMMII, ACAD. TYFOGR.

NOMENCLATURA
MORTIS

EMPHATICAS
EX NOVO TESTAMENTO

PRÆSIDË

CHRISTOPH. HENR. RITTMER

MDCCCXIII

PROFESSOR P. P. H. RITTMER
COLLEGIUM

A. D. XVI. APRILIS

IN VICO

SOLIT.

PRÆFATIO

PRÆFATIO

PRÆFATIO

PRÆFATIO

PRÆFATIO

SANCTISSIMIS BEATISSIMISQVE MANIBVS

SERENISSIMAE ET CELSISSIMAE
PRINCIPIS AC DOMINAE

DOMINAE

SOPHIAE AMALIAE

REGIA DANIAE AC NORWEG. DOMO ORIVNDAE

DVCIS SLESWIGAE HOLSATIAE

RELIQVA,

DOMINAE NOSTRAE QVOND. CLEMENTISSIMAE

QVAE VT

AVGVSTISSIMA GENERIS GLORIA

AC FVLGORE

SVMMOQVE IN TERRIS LOCO NATA

ET EDVCTA

ITA

AVSPICATISSIMO CONNVBIO

VTINAM DIVTVRNIORE

)*

HEROI

HEROI GVELPHICO
IN GRAVISSIMO NVNC LVCTV VERSANTI
SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO
AVGVSTO WILHELMO
DVCIBRVNSVICENSIVMETLVNEBVRGENSIVM
CAETERA,
DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO
ELOCATA FVIT.
BEATISSIMAE PRINCIPIS DEFVNCTAE
PIETATEM SAPIENTIAM SANCTIMONIAM
CONSTANTIAM BENIGNITATEM
ET SPLENDIDISSIMAS CORPORIS ANIMIQUE DOTES
AC VIRTVTES PRINCIPALES RELIQVAS
ANNALES CELEBRENT ADMIRETVR POSTERITAS.
POST

POST BREVEM DEBILITATEM LETHALEM
HANNOVERAE D. FORTVNATI XXVII. FEBR. A. MDCCX.

AD SUPERNAS SEDES ERECTA

TRANSITVM EX HAC MORTALITATE FECIT

AD VITAM INTERMINABILEM
CVI DVDVM ANTE SE PRAEPARAVERAT.

MORTEM NON HORRVIT SED GENEROSA

VEREQVE CHRISTIANA MENTE SVBIT

QVAM NON DAMNVN
SED LVCRVM

NON INTERITVM SED MELIORIS
VITAE INGRESSVM

FIRMISSIME CREDIDIT.

NVNC

NVNC ADDVCTA CHRISTO
CVI IN TERRIS DEDITA FVIT
RECREATVR BONIS ABVNDANTISSIMIS
ADSOICIATA ANGELICIS ET BEATIS MENTIBVS
PRINCIPATVM TENET CELSIOREM
HONORES PARTICIPAT IN COELO SYMMOS
ET VEL REGIOS MODIS INNVMERIS EXCEDENTES
GLORIA IMMENSA ET FELICITATE FRVITVR
SINE FINE.

IMMORTALI MEMORIAE
BEATISSIMAE PRINCIPIS
IN PVBLICO ET COMMVNI LVCTV
MONVMENTVM HOC EXILE ACADEMICVM
DEVOTISSIMO SVBIECTISSIMOQVE
CVLTV

CONSECRATVM CVPIIT
PRAESES HVIVS DISSERTATIONIS
VNA CVM RESPONDENTE.

NOMENCLATURÆ MORTIS
EMPHATICÆ
ex N. T.

§. I.

Non fructuosum magis & necessarium suscipitur studium, quam quod in assidua mortis meditatione, vera solidaque philosophia, ponitur, estque verissimum æque ac gravissimum illud effatum a S. HIERONYMO laudatum in comm. ad cap. X. Matth. *fieri unumquemque eo sapienterem quo vivacius mortem cogitet.* Ut agnoverint hoc quoque ipsimet prisca gentilium sapientes, ac operose de morte & animæ immortalitate philosophati sint, ad certitudinem tamen justam pervenire & difficultatibus maximis sese extricare nequitiam valuerunt. Est hæc christianæ philosophiæ, nostri fundi felicitas, ut majora & meliora hic sapiamus: quæque adversus mortem, *Φοβερῶτατον* illud, vel *Φεμωδέτατον κακῶν*, ut Epicurus vocat, nos instruant probe muniantque. Gaudemus merito de tanto revelatæ veritatis beneficio divino, tamque illustri privilegio nostro, quo per mortis umbras vitæ beatæque æternitatis lucem trans-

A

transparentem cernere datur : & venerabunda grataque mente amplectimur, quæ ad solatium nostrum fideique ac spei confirmationem, verbi divini oracula pandunt, & efficacissima gravissimaque argumentorum pondera eum in finem nobis subministrant. Pertinent eo quam maxime, diversæ illæ locutiones, periphrases vocesque synonymicæ, quibus divini N. T. scriptores mortem insignire singulari cum emphaseos expressione solent. De quibus B. JO. GERHARDUS *Loc. theol.* tom. 8. p. m. 29. ex re & vero scribit : *in sacris literis de morte hominum, præsertim piorum, suavissimæ loquendi formulæ occurrunt, in quibus salutares doctrinæ de multis utiliter admonentes, ac efficaces consolationes mortis terroribus opponendæ continentur.* Itaque operæ pretium omnino fore existimavimus, aliquas & potiores illarum hac dissertatione colligere, & seorsim breviterque expendere. „ Inter publica enim, scribendi argumenta (pronunciamus merito cum imæ mortalis memoriæ Theologo D. JOACH. HILDEBRANDO nostro, Præf. in *Tract. de Arte bene moriendi*) „ majoris ea faciendæ, quæ non uni solum vel alteri hominûm Ordini aut Statui, sed pluribus profunt, atque „ in primis eminent, quæ omnibus ac singulis subserviunt, sub qua classe ex omnium christianorum consensu apprimè censenda, quæ ad artem bene moriendi spectant; quæ nosse fideliter & exequi feliciter mortaliûm omnium æterno bono interest. Jubeat D. N. J. C. cujus pretiosam mortem ac passionis merita hoc tempore cum Ecclesia devote recolimus, ut præsens quoque institutum nostrum eveniat salutariter.

* (3) *

§. 2.

Inter reliquas vero ejusmodi dictiones N. T. singula-
rem in eo observamus emphasin, quod Divus PETRVS
Apostolus ^{ἐξόδον} vocet & *discessus* vel *exitus* nomine
mortem designet 2. Ep. l. 15. Potest quidem hæc locu-
tio Latinis quoque usitata, ut *exitum* & *excessum* pro
morte sæpius dicant, censente Grotio, iis annume-
rari, quæ vetustissimam de animorum immortalitate
traditionem consignant; potius tamen hæc ipsa respici
existimamus ad Exitum gentis Israeliticæ ex Aegypto:
unde inscriptio talis libri secundi Mosaici. Quemad-
modum enim illi duræ tyrannidis molestissimæque
servitutis Aegyptiacæ jugum exitu suo excusserunt, &
divinitus promissæ terræ Canaanis regiones adierunt;
fictacita quadam comparatione hoc loco innuit Apосто-
lus suam fideliumque piorum omnium mortem, non
aliter quam ^{ἐξόδον} *exitum* reputari debere, e pristinis
vitæ miseriis, laboribus atque ærumnis. Quam hoc
est dignum notatu & solatii plenum? quod cum *exitum*
amet dicere mortem, quantum ab *interitu* distet eo ipso
doceat, & minime reformidandum *discessum*, scilicet e
brevis, fluxa & evanida hac vita, ad futuræ beatitatis
æternæ statum. Vnde apud SIRACID. Cap. XXXVIII.
25. de consolatione admittenda super obitu alicujus,
legitur, ^{ὅτι ἐξόδον πνεύματος αὐτοῦ}, etenim in morte exit spiri-
tus ad Deum, qui dederat ipsum. *Mors* enim, ut
TERTVLLIAN. inquit de resurr. c. 19. *est exitus sive*
excessus de corpore. Hinc GREGORIVS NAZIANZE-
NVS Orat. XL. in sacr. bapt. p. m. 644. ^{δάνεον ὡς ὁ}
^{πῦρ ἐξόδον πνεύματος}. *Circum te lacrymæ, discessus indices.*

ΕΞΟΔΟΣ
EXITVS.
DISCES-
SVS.

ΚΟΟΡΑ
ΟΥ ΣΙΣ
ΑΡΗΚ
ΟΥΑΝ
ΖΟΙΕΙ
ΑΤ ΟΙΤ
ΑΝΑΚΕ
ΛΥΟ

Et ibid. paulo post τί παρ' αὐτοῦ δὲν μαθῆν ἴν' ἔξοδον, αἰετὸν ὡς ἡδὴ παρῆσθαι διανοήσῃ. *Quid opus est, ut de exitu tuo ab alio certior fias, ac non ipse potius de eo, tanquam jam presenti, cogitas.* D. CYPRIANVS quidem in lib. de Mortalit. p. 297. dicit: *Mors non est exitus, sed transitus.* Sine dubio vero ideo negat esse exitum, quod vox hæc ratione soni aliquam convenientiam habere videatur & affinitatem cum *exitio*. Itaque ubi anceps hæret & dubitanter loquitur CICERO Tusc. l. i. *Aut finis, aut transitus* & SENECA, Epist. 63. & alibi passim: *Fortasse quem putamus perisse, præmissus est:* nos confidenter solidiore fundamento subnixi pronunciamus *præcesserunt, non decesserunt:* & cum D. AVGVSTINO, de divers. ferm. 43. *Præmissi, non amissi.* Quamobrem bene monet CYPRIANVS l. cit. *Non sunt lugendi fratres nostri accessione Dominica de seculo liberati; cum sciamus eos non amitti sed præmitti, recedentes præcedere; ut proficiscentes desiderari eos debere, non plangi.* Quomodo ipse Christus apud Johan cap. XIII. i. *transitum* vocet mortem suam, (μετάθασαν αὐτοῦ ἵν' θανάτον καλοῖ,) sæpius adducunt JO. CHRYSOST. THEODORET. aliique Patres Græci. Et *exitus* tamen de ipso quoque, sed suo modo, dicitur. Luc. IX. v. 31. De quo inferius plura.

§. 3.

ANΘΕ- Apposite etiam *exitum* hic dicit Petrus, quandoquidem paulo ante *tabernaculi* meminerat; singularique ratione præcedente vers. 14. tanquam ἀπόθισιν ἢ σηνάματος depositionem *tabernaculi* mortem descriperat. Σηνώματος idem est ac σῆνος, ab Heb. יָצַח. quod alibi frequentius. BERNARDUS ἐλῦπει τὸν Φιλίσσοφοι τὸ θνητὸν τῆτο περισηνίσι; *Simocatt. Ep. 25. Molestè*

Molestè habet Philosophum hoc mortale integumentum.
 Quomodo corpus appellatur veteribus, tanquam animi
 domicilium. Hinc cum JOBVS dicat cap. IV, 19. *Qui*
inhabitans domus luteas &c. periphrasin hominum in eo
 statuit celeb. DRVSIVS in h. l. quorum anima habitat
 in domo lutea, h. e. in corpore quod ex luto factum, ex
 luto pulveris extractum. Sic D. HIERONYMVS notat
 in cap. 39. *Es. Quod corpus nostrum appelletur Tabernaculum,*
ipse etiam Apostolus instruit &c. Imitatus hunc loquendi
 morem EVSEBIVS Hist. Eccles. l. 2. c. 25. *Ἀποστόλων τὰ ἰσο-*
ομηώματα; de locis ubi Apostolorum posita sunt tabernacula,
 i. e. corpora eorum. Quando vero PETRVS h. l. taber-
 naculi mentionem facit, tacita in eo observanda est anti-
 thesis, inter temporarium tabernaculum & perpetuum
 domicilium. Quam quidem PAVLVS Apostolus la-
 tius explicat in *Ep. ad Corinth. 2. cap. V, r. 4. Scimus enim*
quod si terrestris hujus domus nostra tabernaculum dissolutum
 fuerit, ædificium ex Deo habemus, domicilium non manu-
 factum, æternum in cælis. Etenim qui sumus in hoc taber-
 naculo, suspiramus aggravati &c. Cum itaque taberna-
 culi hujus depositionem dicit, non ægre pati vult fideles se
 inde abduci, ac istud quasi derelinquere. Inhabitans
 quippe animus noster corpus, non tanquam domum
 perpetuo stabilem aut permanuram, sed veluti tentori-
 um quoddam, sive militare, quo belli tantum tempore
 milites utuntur, sive pastorale rugurium, quod facili-
 ter ac crebro tollatur & loco moveatur, quod breve sal-
 tem obtegumentum & commorandi spatium præbeat.
 Ad quid ergo nimia sollicitudo & cura corporis? habitacu-
 li illius ex limo & luto, quod ruinam minatur quovis

momento; felices nos si adspiremus magis ad patriam
dulcissimam, ad beatam æternamve mansionem.

§. 4.

ΕΚΔΗ- Hanc intuens & præsentis vitæ conditionem eod.
ΜΗΣΑΙ cap. V. 2. ad Cor. v. 8. pronunciat: *Malumus ἐνδηῦσαι ἐν*
EMIGRA- *τῷ σώματι* & *κῆ ἐνδηῦσαι πρὸς τὸν Κύριον emigrare e corpore &*
RE, EN- *habitatum ire ad Dominum.* Dixerat quippe vers. præced. 6.
ΔΗΜΗ- *ἐνδηῦτες ἐν τῷ σώματι*, dum veluti hospites versamur in
ΣΑΙ ΗΑ- *corpore.* Sicut *ἐνδηῦειν*, extra *δημον* esse sive peregre
BITATVM *abesse* denotat, ita *ἐνδηῦειν*, est *ἐν δήμῳ* domi aut in populo
IRE AD suo versari. Solenne est Veterum sapientibus exteris
DOMI- quoque suavi hac appellatione de morte uti. PLVTAR-
NVN. CHVS ad Apollon. *Ἀποδημία πρὸς τὸν ἐνὶθάλασσον, κῆ ἰν*
ἐἰς κοινὴν πατρίδα πορεία. *Mors peregrinationi & itineri in*
communem patriam similis est. Et PLATO Apolog. pag. 31.
A. *Ὅτι ἐν ἀποδηῦσαι ὁ θάνατος*, *Mors est velut migratio.* SE-
NECA in excerpt. *Morieris, peregrinatio est vita: mul-*
tum cum de ambula veris domum redeundum est. Eundem in
modum frequenter loquuntur præsi Ecclesiæ Doctores.
JOHANNES ὁ χερυσοῦρηων Orat. 5. de statuis: *τί ποτέ ἐστὶ*
θάνατος, ἀποδημία πρὸς κοινὴν. *Quid est mors? peregrina-*
tio temporaria &c. TERTVLLIANVS de patientia c. 9.
Profectio est, quam mortem putamus. HIERON. ad Sal-
utin: *non emori, sed emigrare.* Idem in Nepotian. ut de Me-
tello Vellejus Hist. l. 1. de vita migrare potius quam mori.
AMBROS. de Theodof. *Mors siquidem migratio est.* Ita
JACOBVS Patriarcha Pharaoni Genes. XLVII. 9. *כִּי מִן*
מִנְיָו *Dies annorum peregrinationis meæ pauci malique fue-*
runt, neque attigerunt dies vitæ patrum meorum, quibus illi
sunt per eprinati. Ad quæ verba AVGVSTIN. p. 156. inco-
latus

to land? Is not their Birth from above, and their tendency to their Original? And is not the blessed Bosom of Christ their Port? O what joyful Thanksgivings are due to God, when by his Spirit en Providence, they have happily finish'd their Voyage through such dangerous Seas (quamdiu in saeculo isto, tamdiu inter naufragia) and are coming into the Land of the Living? &c. &c.

§. 5.

ANAAT- Inprimis huc quadrat elegantissime vox ἀναλύσις
ΣΙΣ qua mortem sibi imminentem designat Apostolus ad
Philipp. I. 23. Cupio ἀναλύσαι inquit, & ad Tim. 2. Ep. IV. 6.
tempus meae ἀναλύσις instat. Plures obtinet hæc vox
significatus, qui quidem singuli ad unam eandemque
rem denotandam apprime sunt accommodati. Sic de-
notat (1) dissolutionem & divisionem, quomodo opponi-
tur ἡ συνήσει, conf. BVDAEVS in Comm. Græc. L. p.
243. estque dissolutio structuræ & συνθέσεως corporis hu-
mani, & vinculi illius quod animæ cum hoc intercedit.
Moriendo siquidem

ἀναλύειν

ἵδ' ὅσα πνεύματος φεύγοντες. vid. ap. STOB. c. 119.

Convenit cum hoc διάλυσις & διάλειν, græcis frequens.
Præterea vero significat quoque haud raro, ἀνάλυσις
REDIRE. reditum & ἀναλείν reverti. Vid. Sap. II. 1. Lib. 3. Esdr.
REVERTI. c. 3. v. 3. Tob. II. 9. Macc. IIX. 25. IX. 1. Quomodo apud
Lucam legitur, πότε ἀναλύσει ἐν ἰσραήλ: Similes homi-
nibus expectantibus Dominum suum quando revertetur a
nuptiis. Sic ATHENAEVS Deipnosoph. I. 2. ἀπὸ ἰσραήλ
δείπναι ἀναλύοντες, a cæna reversi. Mors est, reverti
unde veneris, ut SENECA scribit Ep. 76. Ita etiam
HIERO-

HIERONYMVS vertit το ἀναλύσει reVerti *Apol. 1. in DISCES-*
Ruffin. Potius vero hic locum esse tertiæ τῆς ἀναλύσεως *SVS. ABI-*
 significationi existimamus, qua *discessum, abitum & migra-*
tionem denotat: vid. 2. Macc. XII. 7. EPICET. ap.
 Arrian. Differt. l. 1. c. 9. In quo consentientes habemus
 interpretum præstantissimos, cum veterum tum recen-
 tiorum. Memorabile est quod PHIL. MEL. morti vi-
 cinus cum fido suo amico JOACHIMO CAMERARIO,
 illo græcarum literarum inter Germanos Phœnice, de
 hoc effato Paulino pie collocutus. Vid. *Abschied des*
Herrn Phil. Melanchtonis, in Disce mori, oder Sterbekunst,
 ceu inscribitur, BRVNONIS QVINOS. pag. 62. seqq.
 ubi hæc e documentis Professorum Wittenb. refert:
Ebe aber Hr. Philippus zu Tische gieng, sagte er unter an-
dern; Wenn es Gottes Wille wäre, so wolte ich gerne sterben,
ich begehre zu wandern, und bey meinem Herrn Christo
zu seyn. Und brauchte also des Spruchs Pauli an die
Philipp. am 1. Cap. und fragte den Herrn CAMERA-
RIVM, ob er auch des Spruchs in seinen Hypomne-
matis über des heil. Apostels Pauli Episteln, gedacht
hätte, denn es stünde im griechischen Text ein Wörtlein, das
wäre in lateinischer Sprache nicht recht gegeben, Cupiens
dissolvi, denn es solte heißen Cupiens migrare, oder ex
hospitio parare abitum, discedere ex diverforio hujus
vitæ, apparare iter, das ist wandern, oder sich auff den
Weg rüsten, oder anspannen, wie denn das contrarium
κασάλυειν dagegen hiesse, solvere, metaphora sumpta a
jumentis detractis curribus, ausspannen, einkehren.
Darvon denn das Wörtlein κασάλυμα (Luc. 2.) diverforium,
locus ubi solvuntur jumenta, da man ausspannet, und zur
 B
 Herberge

Herberge einkehret. Der Herr CAMERARIUS aber antwortete darauff, er hätte es versehen, und gereuete ihn daser nichts davon gesagt hätte, wie er denn hernacher auff diese Erinnerung in folgenden Editionibus noch hinein bracht, und desselben gedenket. Conf. in lib. cit. pag. præced. 55. ubi recenset ultimam lectionem hist. publ. a Melanchtone habitam e Chronico suo, paulo ante quam in morbum & febrem inciderit, de vita & gestis Caroli M. deque obitu ipsius ex sorore Nepotis in prælio contra Saracenos; cui hoc Epitaphium Carolus M. posuisse fertur:

Tu patriam repetis, tristis nos orbe relinquis,

Te tenet aula nitens, nos lacrymosa dies.

Quod hilari vultu singularique cum affectu Auditoribus suis proposuerit atque commendaverit. Paulo etiam ante mortem in pagella manu sua scriptum reliquit: *Noli timere mortem, quoniam liberaberis a peccato, a tyrannide diaboli, & a rabie atque rixis theologorum.* Conf. *The Saints Everlasting Rest*, RICHARD BAXTER'S Written by the Author for his own use, in the time of his Langyishing: London. 1638. in 4to. ubi pag. 615. plura hanc in rem, & pag. 565. inter alia adfert, quod similiter fere Platerius ægrotus dixit: *Finem fac dolorum, Domine; sordent enim mihi omnia terrena: Utinam, utinam vel hoc momento hora mea mortis instaret! Ex animo cupio migrare, & esse cum Christo.* Cæterum in verbo illo ἀναλίσσει notabilem observant metaphoram philologi, desumptam vel ab iis qui in tentoriis degunt, quibus migraturis, tabernaculorum funes solvuntur; vel quod aliis placet, a nautis traductam, qui ubi terris relictis discessuri sunt, solvunt rudentes. Plura ea de

* (11) *

re videas in Dissert. Dn. Præsidis de *Analysi Apostolo desiderata*, ubi exempla ex græcis & latinis autoribus promuntur insignia. Add. RICHARD BAXTER'S *Dying Thoughts* upon Phil. I. 23. Written for his own use in the latter Times of his corporal Pains and Weakness. Vbi p. 120. & seqq. *To depart and to be with Christ is far better (or rather to be chosen)* latius exponitur.

§. 6.

Hoc ipso sensu accipitur quoque verbum ἀπολείν ΑΠΟΛΕΙΝ
Luc. II. v. 29. in hymno venerandi senis SIMEONIS, ΣΙΣ
quo læto & tranquillo corde se moriturum testatur DIMISSIO.
dicens: *νῦν ἀπολείεις Ἰὼν δῶλόν σου.* Vide autem, inquit
THEOPHYLACTVS in h. l. p. 318. *quomodo sancti corpus*
vinculum reputent! idcirco dixit, νῦν ἀπολείεις, ὡς δὲ πὸ θεοῦ,
nunc dimittis, quasi ex vinculo. Et aurei cris Doctor
Hom. 37. tom. V. *νῦν ἀπολείεις, πόθεν ἀπολείεις; ἐκ ἧ βιωτικῆς*
σκιμασίας, unde dimittis? *ex vita stadio siue certamine.*
Sic ubi in Heb. כִּי גִוַע אֶהְרֹן quod exspirasset Aaron; in
vers. 7 LXX. legimus, *ὅτι ἀπέλυθη Ααρών.* Syrus in Ep. ad
Phil. I. 23. transfert illud *ܕܥܘܕܘܢܐ.* Sicuti etiam
Hebræis & Chaldæis פטר convenit cum חלה. Dimissio
populi e Synagoga post Prophetarum lectionem dicitur
הפטר. Hinc familiare ip̄sis, מן העולם פטר מן הַפְטָרָה
hoc mundo, & mortuus dicitur כפטר. Mors hominis
postquam defunctus פטר שפטר &c.
Dereliquo ad illustrationem hujus loci potius ad ductum
B. GERHARDI quædam, quam nostra hic audire
placet. Accipitur verbum ἀπολείν, inquit is l. c. (1) de
dimissio-

B 2

dimissione ex carcere & vinculis. Matth. 18. v. 27. cap. 27.
 v. 15. Marc. 15. v. 11. Luc. 23. v. 16. Act. 3. v. 13. Apud
 XENOPHONTEM *Hellen.* 4. *ἡμεῶν πάλων ἀπολύει*
est accepta magna pecunie summa aliquem ex carcere di-
mittere &c. Hæc significatio, pergit ibi, pulchre con-
 gruit huic loco, quia nostra in teris vita nihil aliud est
 quam carcer tenebricosus & fordidus, ex quo per beatam
ἀπόλυσι liberamur. JOSEPHVS lib. 2. de Bell. Jud.
 cap. 12. & EVSEBIVS lib. 9. Præp. Evang. cap. 2. *de*
 „ *Essenis* referunt, quod docuerint, cum animæ a vincu-
 „ lis carnalibus solutæ sint, quasi de longissima servitute
 „ liberatas lætari & in sublime ferri. (2) *de dimissione in*
patriam. Sic Christus dicitur *ἀπολύσαι ἰσὺς ὅχλους*, quando
 homines quos in deserto detinuerat, a se dimittit in
 suam quemque patriam. Matth. XIV. 15. XV. 32. Marc.
 IIX. 9. Vita hæc nostra est perpetua quædam per de-
 fertum mundi peregrinatio; quando ad mortis termi-
 num pervenimus, in coelestem nostram patriam dimittimur.
 (3) *de dimissione, vel discessu post confectum negotium.*
 Exod. XXXIII. 11. Act. XIII. 3. cap. XV. 30. Sic quando
 in hac vita confecimus illud, quod Deus per nos confici
 voluit, tunc a Domino nostro, qui nos in hanc stationem
 collocavit benevole dimittimur, nec licet ante illam
 dimissionem Domini nostri ex hac vita discedere.
 (4) *de liberatione ab infirmitate.* Luc. XIII. 12. *mulier*
ἀπολέουσαι, dimissa es a tua infirmitate: sic mors est ulti-
 mus omnium morborum & ærumnarum medicus, ac
 anima nostra ad perfectam sanitatem post mortem
 reducitur.

Porro quod lassī, viarum & innumeris quæ pere- ANΑΠΑΤ-
 grinantes circumstant & excipere solent, defatigati ΣΙΣ
 molestiis, domum reversi promittere sibi consueverunt; REQVIES.
 id omne multo magis, multo divinius, experiuntur, qui
 beata morte obdormiscunt. Scilicet ut requiescant a labo-
 ribus suis ἢ ἀναπαύσασθαι ἐκ τῶν κίπων. Apocalypf. cap.
 XIV. 13. Liberati, exsoluti, expediti pristinis miseriis,
 persecutionibus, vinculis, tormentis, securitate gaudent
 in Deo, læta pace & tranquillitate ineffabili. Vnde etiam
 somni nomine mors audit divinis scriptoribus passim.
 Quæ appellatio nec exteris ignota: quandoquidem
 hæc vox est ex censu eorum, quæ πῶς ἐν ἡ αἰψὲ ἐνός dicit
 Philosophus. OVID. l. 2. Am. El. 9.

Quid est somnus gelida nisi mortis; mago

Longa quiescendi tempora fata dabunt.

Apud ARISTOPHANEM in Ran. Charon;

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κινήσων καὶ πεινμάτων;

Quis ad requiem ex malis vult & molestiis?

Romanis Quies Dea culta fuit, teste LIVIO Hist. l. 4.
 conf. AVGVSTIN. de C. D. c. 16. quæ faceret quietem,
 & ad mortuos pertinuisse, docet LVDOV. VIVES
 ad h. l. Add. BARNAB. BRISSONIVS lib. 1. formul.
 p. 79. & JOH. KIRCHMANNVS lib. 3. de funerib. Rom.
 Nil frequentius, Stoicis præsertim θείων τῶν κινήσων δόλοισιν
 vocare a doloribus cunctis & malis. Vnde etiam τῆσδε
 λυσίποιο dicta PINDARO, mors molestiis liberans.
 PLVTARCH. ad Apollon.

Ἄλγος γὰρ ἔτιω: εἰδὲν ἀπῆλας νεκρῶν

Nam morte functos nullus attingit dolor. SEN. Ep. 24.

Moriar?

Moriar? hoc dicis, desinam egrotare posse, desinam alligari posse; desinam mori posse. Et Cæf. apud Salust. in Catilin. Mortem ærumnarum requiem cuncta mortalium mala dissolvere. Quare etiam mortis fratrem somnum appellant. Ita HOMERVS Iliad. π. v. 672. & 682.

Ἰππὸς καὶ θανάτῳ διδυμάσων.

Morti somnoque geminis fratribus.

Quod Athenagoras de resurr. mort. repetit, ἀδελφὸν τῷ θανάτῳ ἰὸν ἵππον ἀνομάζειν &c. non quidem quasi ab eadem causa ortum genusque ducant, (quemadmodum Hesiodus in Theogonia tradit,) sed quod similiter affecti ratione quietis videantur & defuncti & dormientes. Hinc tam impiorum quam bonorum, mors somnus dicitur, ceu observat J. DRVSIVS part. II. Præterit. p. 87. Secus ac nonnulli sibi persuaferunt, in quibus HIERON. WELLERVS in 1. Reg. XIV. PETRVS KVNADVS de Sanctis redi-vivis §. 7. aliique, quorum aures vellicat DIETERICVS in Instit. Catech. de Cœn. Dom. De quibus plura hic non addimus brevitatis amore, sicuti nec de Psychopannychitarum somniis. Prætermittendum tamen hic non est, quod κοιμητήρια vocarint inde veteres, loca sepulturæ consecrata, dormitoria, quietoria, five requietoria, ut reddit TERTVLLIAN. lib. de resurr. carnis. Quod ex antiquis inscriptionibus videre est:

REQUIETORIVM. AMICI.
BENE.

FACERE. SEMPER.
STVDIOSVS. FVI.

Conf. GYRALDVS, de Sepultura & vario sepeliendi ritu.
MEVRSIVS part. II. Exercit. Critic. lib. 3. cap. 20.
PERE-

PERERIVS in cap. 50. *Genes.* & D. ANDREAS
 QVENSTEDT de *Sepultura veterum* p. 169. Quo-
 modo Hebræi *domum dormitionis* appellaverint sepul-
 crum, observat DRVSIVS l. c. in *Jobum*. Egregie
 TERTVLLIANVS nuncupat *diuini thesauri condito-
 rium*: quod CICERO lib. I. *Tusc.* quæst. *Portum corporis*.

§. 8.

Neque vero ex mera consuetudine sermonis & usu
 solummodo, de *morte* ita loquuntur & *somnum* dicunt
 divini N. T. Autores. Nec sufficit quod H. Grotius
ουφνημισμὸν aliquem in eo observat, cum ipse *Christus*
 dicit ap. Matth. c. IX. 24. *ου γὰρ ἀπέθανε τὸ κορμίσσον, ἀλλὰ*
καθεύδει: qualis ille sit apud ANTIPHANEM,

ου γὰρ πθινᾶσιν, ἀλλὰ τὴν αἰψὴν ὁδὸν

ἢν πᾶσιν ἐλθῆν ἐς ἀναγκαίως ἔχον

Προεληλύθησιν.

Et ut MENANDER de mortuo *κατέδαρθεν ἐνδαίμων*:
 Majorem in talibus omnino subesse *emphasin*, *δεινότητα*
 atque *energiam* statuimus cum FLACIO, de *Stylo Sacr.*
Liter. Tract. 4. pag. 169. & Tract. 5. pag. 283. &c. Quando-
 quidem illi, qui ex spiritu Dei ejusque inspiratione lo-
 cuti sunt, in rebus quotidianis designandis, talibus
 sæpe utuntur illustribus formulis atque expressioni-
 bus, quæ de longe pluribus & sublimioribus nos
 instruunt simul moneantque. Ita Christus quoque
 de amico, qui non minus mortuus jam, quam ad-
 huc superstes fuerat, *Lazaro Joh. XI. 11. ὁ φίλος ἡμῶν*
κατέμνηται. Amicus noster dormit. Quo sane edocemur
 suaviter, mortem esse *requiem* & *somnum*, sed nonnisi
 amicis

ΚΟΙΜΗ.
 ΕΙΣ
 DORMI-
 ΤΙΟ.
 SOMNVS.

amicis Jesu Christi: desiderabilem illam esse piis, sicut
 quies post defatigationes diurnas: resurrectionis spem
 vincere metum mortis, non duraturæ, instar temporis
 nocturni prætereuntis: nec non quod æque facile sit
 filio Dei mortuum resuscitare, sicuti homo obdormi-
 scens excitatur e somno. Quam diversum sentit hic hu-
 mana ratio sibi relicta! cui exitus non nisi miseria videtur,
 & (ἔξωδος) discessus, existimatur ærumna. Sap. III. 2. Sed
 rectius novit æstimatque mortem, ipse arbiter ac
 Dominus vitæ & mortis, qui somnum esse pronunciat,
 & pacem tranquillam ac gaudium interpretatur, quod
 infidelibus & male sibi consciis horrore est atque angori.
 Eodem sensu usurpat hanc locutionem significantissime
 PAVLVS I. Cor. XI. 3. & 2. Theff. IV. 13. 15. *Nolo vos
 ignorare, de iis qui obdormierunt &c.* Meretur hic adduci
 D. GVLIELMVS BATESIVS S. S. Theol. Prof. in
 Tract. Londini 1691. edito sub Tit. *The four last Things,*
Practically considered and applied in several discourses,
of Death Ch. III. p. 34. From hence it is, that in the Book
of Life, the Scriptures, the Death of the saints is called a
Sleep. Saint Paul argues, If we believed that Jesus died
and rose again; even so them also that sleep in Jesus,
will God bring with him. 1. Theff. IV. 14. 'Tis observable
how the Apostle varies the expression, Jesus died, and the
Saints sleep in him: for he sustained Death with all its
Terrors, that it might be a calm Sleep to his People. They
enjoy as perfect a Rest in the Beds of Dust, as ever in the
softest Down. Stephen in the midst of a shower of Stones
fell a Sleep &c. Conf. Hieroglyphica, Ofte Schat-kamer der
Voorbeelden Door HENR. GROENEWEGEN, edita
 In 's

In 's Gravenhage An. 1693. ubi pag. 205. inter alia huc
 facientia ait: *Merk aan, dat hier in die figuurlike maniere
 van spreken plaats heeft die men Synecdoche noemd: dat
 is bevatinge, waar door het geene eygentlik raakt het
 Lichaam; 't geene alleen een Instrument is waar door de
 redelike en onsterfelike Ziele werkt; aan den gantschen
 Mensch werd toegeschreven. Waarom ook den Dood des
 Menschen een Slaap werd genaamd Job. III. 13. Die Spreek-
 wyse gebruykt Daniel Cap. XII. 2. Christus insgelyks
 verbeeld den Dood door slapen Joan. XI. Vergelijk Math.
 IX. 24.* Quando ergo sacra pagina ad minuendam &
 mitigandam mortis acerbitem ita loqui amat, fidem
 simul & spem excitare in nobis atque confirmare inten-
 dit. Vnde admirabili ratione ac metamorphosi res in
 se suaque natura maxime terribilis, summe desiderabi-
 lis ac necessaria redditur, qualis est somnus. Quam
 misera hic conditio infidelium! Quam illi parum affecuti
 sunt istam somni, pro morte, rationem? Quam dubi-
 tanter, utut saepe multumque, ea de re agunt genti-
 lium sapientissimi? in quibus SENECA; qui ambigens
 dicit: *mors nos consumit, aut emittit.* Dum vero in prio-
 rem magis inclinat sententiam, fatius utique fuisset, si
 prorsus ea de re tacuisset.

§. 9.

Cæterum præclare emphasin, quæ huic appellationi
 subest, evolvit & explicat GERHARDVS l. c. §. 17. ex
 quo aliqua hanc in rem afferemus, meditati dignissima,
 utilissima. Confertur mors somno, (1) *ratione antece-
 dentium.* Quemadmodum somnus oritur ex vaporibus
 ventriculi ad cerebrum delatis, qui nervos occupant &
 opera-

operationes sensuum impediunt; sic mors corporis ex eo originem trahit, quod primi nostri parentes de fructu arboris vitæ comederint. Inde namque factum, ut venenatus peccati odor totum corpus & omnia ejus membra pertransiens, tum ipsos, tum omnes posteros morti obnoxios reddiderit. Rom. V. 12. VI. 23. Ac quia venenum illud peccati nos ipsorum posteri in corpore perpetuo in hac vita circumferimus, ideo etiam mortem nostram in nobis ipsis semper circumferimus, nec repente in mortem incidimus, sed minutatim procedimus. Quando venenum est intro assumptum, quandoque diu hæret in corpore antequam vim suam exferat: sic etiam peccati venenum in carne nostra hæret. Rom. VII. 18. Heb. XII. 1. illud in quibusdam citius, in quibusdam tardius mortem operatur: interim omnibus est lethale, ac si vel maxime ab omnibus causis mortis externis ac violentis simus liberi, tamen mors & corruptio provenit a causa interiore omnibus communi. Quemadmodum non omnes placide ac suaviter obdormiscunt, sed illi duntaxat, qui animo quieto & corpore moderate pasto eubitum se conferunt; qui curis sese macerant, ac conscientia onere gravantur, illorum somnus est inquietus ac turbulentus: sic impiis mors non est suavis somnus, sed potius initium mortis æternæ, auferunt enim secum ex hac vita rodentem conscientia vermem, Es. LXVI. 24. soli autem vere pii, qui in Domino moriuntur, placide requiescunt a laboribus suis. Apoc. XIV. 13. deponunt enim per veram pœnitentiam & fidem in Christum onus peccati ipsos premens, Christum vitæ Ducem & mortis victorem vera cordis fiducia amplectun-

plectuntur, ac vitam suam ita componunt, ut mortem
venientem pacato ac læto animo semper expectent.

Quemadmodum somno nos daturi vestes deponimus,
ita quoque Apostolus 2. Cor. V. 4. asserit, nos in morte
ἐκδύσαντες exui, quia mors omnibus hujus vitæ bonis nos
exuit & accurate perquirat, ne quicquam terrenorum
ex hac vita nobiscum auferamus. Job. I. 21. *Nudus*
egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc.

ΕΚΔΥ-
ΣΑΣΘΑΙ
ΕΧΥΙ.

1. Tim. VI. 7. *Nihil intulimus in mundum, manifestum, quod
nec quicquam auferre possimus.* Corpus nostrum est
animæ quasi *ἕδωμα* ac vestimentum, atqui illud ipsum
in morte deponere eodemque exui cogimur 2. Pet. I. 14.
Vnde CHRYSOST. in moral. homil. 5. Ep. Hebr. *Tanta
facilitate carnem exuere debemus, quanta vestimentum exui-
mus.* Deponamus & nos veteris Adami tunicam, exua-
mus curam terrenorum! ita poterimus quiete obdor-
miscere &c. Sicut somnus inopinato nos sæpe opprimit,
ita anima e corporis habitaculo quandoque opinione ci-
tius & eo momento quo minime omnium cogitatur de
morte, migrat; & invitis etiam hæc obrepit. Quemad-
modum e somno expergefatti, videmur per pauxillas
duntaxat horas dormiisse: sic in novissimo die a morte
excitatis brevissimum videbitur illud tempus, quod inter
mortem & resurrectionem intercedit. LV THERVS tom.
4. Lat. p. 528. in comm. Ps. 90. *Totum illud tempus, quod est
ab initio conditi hominis, videbitur Adamo tanquam somnus
unius horæ.* Somnus igitur, quo singulis diebus ad vitæ
conservationem indigemus, perpetuum *μνημόσυνον* ac
quotidianum memoriale mortis nobis esse debet. Sed
hæc latius deducta vid. apud GERHARD. l. cit. Addi-
mus

mus nunc saltem AVGVSTINI effatum: *Mortuos dormientes appellat Scripturæ veracissima consuetudo, ut cum dormientes audimus, et vigilatos minime desperemus.* Conf. Dougtæi Analect. Sacr. Excurs. 40.

§. 10.

Poterit his etiam accenseri, quod PAVLVS ad
 ΚΕΡΑΟΣ *Philipp. I. v. 21.* dicit τὸ ἀποθανεῖν κέρδος, ex Vers. Vulg.
 LVCIVM. B. Lutheri nostri, Piscatoris & aliorum mente quam plurimorum. Nec minus in proclivi est illustare hanc locutionem ex Græcorum usu auctorum. Sic reperitur phrasis illa etiam apud AELIAN. *var. Hist. IV. 7.* Οὐκ ἦν ἀγαθὸς πῶς κακοῖς ἐδὲ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος: *Ergo malis ne mors quidem prodest.* Eundem in modum Antigone apud SOPHOCL. in cognom. Tragœd. vers. 474.

Οἷς γὰρ ἐν πολλοῖσι, ὡς ἐγώ, κακοῖς
 Ζῆ, πῶς ἐδ' ἐχὶ κατθανῶν κέρδος φέρεται.

Nam qui in magnis, ut ego, malis

Vivit, quomodo non huic mors pro lucro est?

Similiter θανυάσιον κέρδος *lucrum admirabile mors* vocatur in *Apologia Socratis Platonica.* Quodsi cultiores hoc existimarunt ethnici, quanto majori, veriori ac sublimiori ratione hoc agnoscunt veri christiani. Ecquis neget, (cum D Gerharo iterum dicimus) maximum
 „ esse lucrum, quod pii in morte, pro peccato justitiam
 „ Rom. VI. 7 pro labore requiem Job. III. 13. pro militia
 „ pacem Job. VII 1. Sap. III. 3. pro fetu solatium Luc. XVI.
 „ 25. pro corruptibilitate ἀφθαρσίαν, I. Cor. XV. pro miseria
 „ felicitatem Apoc. XIV. 13. pro morte vitali, vitam immortalem Ioh. V. 24. pro captivitate libertatem, pro
 „ malorum tumulto omnium bonorum cumulum consequun-

sequuntur. Conf. B. CALIXT. Comm. in h. l. D.
 GERH. TITIVS *de Mort. & Christ. præp.* p. 23. *seqq.*
 item PERKINS. Tr. *de arte bene moriendi* p. m. 149.
 Hoc inenarrabile lucrum D. AMBROSIVS mori-
 bundus spectavit, dicens; *si aliquando, cur non modo!*
nam habemus bonum Dominum: quod effatum AV-
 GVSTINVS valde admiratus est, ceu in vita ejus refert.
 Possid. *Illius est mortem timere, qui ad Christum nolit ire.*
Ejus est ad Christum nolle ire, qui se non credat cum Christo
incipere regnare: inquit CYPRIAN. de Mortalit. p. 341.
 Conf. de hoc effato MELCH. ADAM. in vit. MYLII.
 Si juxta sapientis dictum, spes præmii, verba sunt,,
 ERASMI ROTEROD. de Præp. ad mort. p. m. 214.,,
 minuit vim flagelli, quis in hac momentanea vita, non,,
 leve, non dulce judicet, quo cœlestem illam & nun,,
 quam desituram sibi paret vitam, æternum regnare,,
 cum Christo, assidue summum illud intueri bonum,,
 versari in angelorum contubernio, ab omni malorum,,
 metu procul abesse? Quis oro tantum hoc præmium,,
 non vel sexcentis mortibus emptum velit? Atqui hoc,,
 tantum donativum pollicetur suis Imperator noster,,
 qui fallere nequit. *Poterat quidem Christus (scribit,*
 AVGVSTINVS *de pecc. mort. lib. 2.) etiam hoc donare*
credentibus, ut nec istius experirentur corporis mortem: sed
si hoc fecisset, carni quædam felicitas adderetur, minueretur
fidei fortitudo. Quid enim magnum erat vi-vendo eos non
mori, qui crederent se non morituros? Quanto est majus,
quanto fortius, quanto laudabilius ita credere, ut se speret
moriturus sine fine victurum? Audire lubet hic denuo
 GVLIELMVM BATESIVM *lib. cit. of Death. Ch. VIII.*

p. 108. To receive Death not only with Patience but earnest desires to be with Christ. I know Death is naturally unwelcome. Our Saviour tells St. Peter, When thou art old, another shall bind thee, and lead thee where thou wouldest not: Joh. XXI. 4^r. signifying his martyrdom. The Circumstance, (when thou art old) is remarkable, and intimates the natural unwillingness to die, when there was little time to live. But his rational sanctified Will was superior and prevalent. Secutus a corpore volebat esse cum Christo, sed si fieri posset præter mortis molestiam. Nolens ad eam venit, sed volens eam vicit: scrib. AVGVSTIN. Tract. 123. in Joh. What is this lower World that chains us so fast? 'Tis the Devils Circuit wherein he ranges, seeking whom he may devour: 'Tis the Theater of Contentions: The Low aspire to rise; the Exalted fear to fall: The Poor envy the Rich, and the Rich despise the Poor. 'Tis a foreign Country to the Saints; and as Pilgrims and Strangers, they are liable to Reproaches, Injuries, and hard Dealings from the Wicked, the Natives of the Earth. What is the present momentary Life? 'Tis surrounded with Temptations, oppress'd with Fears, ardent with irregular Desires, and continually spent in Vanity or Vexation. In Adversity 't is depress'd and melancholly: in Prosperity foolish and proud. 'Tis a real Infelicity under the deceitful appearance of Felicity. But above all other Motives, the evil of Sin from which we cannot be clearly exempted here, should render Death desirable. — Death is the final Remedy of all the Temporal and spiritual Evils, to which we are liable here. And the Love of Christ should make us willing to part with all the endearments of this Life, nay desirous to enter

enter into the Celestial Paradise, though we must pass under the Angels Sword, the stroke of Death, to come into his Presence. With what earnest affections did Sr. Paul desire to be with Christ? Phil. I. 21. Frequenter ita exponunt & applicant dictum Paulinum ad hoc damnum cessans temporale, & lucrum emergens inde æternum, veteres ecclesiæ Doctores. CYPRIANVS l. c. Lucrum est, evasisse incrementa peccati, lucrum fugisse deteriora, lucrum ad meliora transire. Egregie hanc in rem S. EPHRAEM SYRVS serm. in eos qui in Christo obdormierunt p. m. 775. Emigrarunt a nobis, qui benedictæque ad Dominum profecti sunt. Reliquerunt nos orphanos & ad propriam patriam abierunt. Reliquerunt corruptionem, & ad immortalitatem concesserunt: mundo occubuerunt (ἐδούσαν) & apud Christum (ἀπέθανον) exorti sunt. Et terra exierunt, & jam supernam Hierosolymam inhabitant. Vita præsentis vanitatem reliquerunt, & ad supernam beatitudinem per venerunt. Inanes seculi tumultus dimiserunt, & ad loca omnis perturbationis expertia perrexerunt. Ex mundi hujus procellis ac fluctibus exceperunt, & ad tranquillissimos portus appulerunt. Caliginosam istius vite umbram deseruerunt & ad solem justitiæ sursum cucurrerunt &c. CYPRIANVS Tr. de mortalit. p. 209. PAVLYS Lucrum maximum computat jam seculi laqueis non teneri, jam nullis peccatis & vitis carnis obnoxium fieri, exemptum pressuris argentibus, & venenatis Diaboli faucibus liberatum, ad letitiam salutis æternæ Christo vocante proficisci. Non diffitemur alias h. l. integro contextui & indoli sermonis Græci convenientius intelligi, subaudita particula καὶ vel simili, ut sensus sit: Lucrosum fore pro gloria Christi, ejusque Evangelii incremento, sive vivat
five

sive moriatur ipse, adeoque id indifferens sibi esse in æquo affirmat. Ἐμοὶ γὰρ (καὶ καλὰ) τὸ ζῆν, καὶ ἔσθι (καλὰ) τὸ ἀποθνήσκειν (ἐστὶ) κέρδος. *Mihi enim, Christus, (S in) vita & (in) morte, lucrum.* Conf. THEOD. BEZA, & qui ex ipso subinde nonnulla defumit ERASMVS SCHMIDIUS in *Annotat. ad N. T.* Optime hic mentem Apostoli affecutus quoque videtur Theologus Anglus D. AYRAYVS eandem ita exponens: *Parum pensi habeo quid de me fiat, dummodo si ve vita, si ve morte mea Christo honos ullus accrescat: mihi siquidem cum in vita, tum in morte, quæstus est Christus: q. d. merces omnis, si ve quæstus est Christus, quem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetoque, Christus est; si ve is est, ut Christo deferviam.*

§. II.

DEPOR-
TATIO
ΕΙΣ ΚΟΛ-
ΠΙΟΝ
IN SINVM
ABRAHE.

Quidni vero pro lucro maximo & prorsus ineffabili reputemus, beata morte in *sinum Abrahæ* transferri, ibique foveri & recreari: quemadmodum legimus apud Luc. XVI. 22. quando Lazarus moritur, Angeli ipsius *animam portant in sinum Abrahæ*, ubi παρακαλεῖται, v. 25. Non defunt ex eruditis inter philologos, qui metaphoram in hac phraseologia inde defumtam arbitrantur, quod sicut præsentem vitam, veluti æstuans & procellosum mare, turbines varie agitent, ita futuræ beatitatis conditio cum tranquillo *portu* comparetur, qui *sinus* etiam vocatur. Vt ap. VIRGIL.

Nunc tantum sinus, & statio male fida carinis.
Sic κίλιον Græcis redditur, quod Latinis navem appellere. Vnde EVSTATHIUS, κίλιον derivat παρὰ τὸ ἐν αὐτῷ κίλιον τὰς νᾶους. Doctissimus LVDOVICVS CAPPEL-
LVS

LVS censet, sinum Abrahæ hic vocari a more parentum, qui in sinu fovent, blandeque retinent liberos sibi carissimos, ἐγκολπίδια βρέφη, Græcis ut vocantur. Conf. Joh. I. 18. de ipso filio Dei, ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς πατρὸς. Eundem in modum intelligit & explicat inter alios nostratum, D. GERHARDVS *Loc. de Mort.* §. 299. Sicut infans, inquit, in sinu materno quietem & protectionem invenit, sic piorum animæ in hoc sinu Patris cœlestis æternam quietem, ab omni labore, & protectionem ab omni dolore percipiunt. *Eccl. LXVI. 13. Consolabor vos, sicut filium consolatur mater.* Exitimamus vero convenientius metaphoram hic desumi posse, a veterum more in conviviiis, ubi honoratiore loco habitus in principis sinu recumbebat. Notum quippe est vitam æternam hic & alibi in Scripturis, accommodate ad captum nostrum, per similitudinem opipari alicujus convivii sæpius describi. Vid. FLACIVS in *Cl. Script.* voce *Sinus*. Conf. WILLIAM SHERLOCK's *Practical Discourse concerning Death* Chap. I. Sect. III. *Death considered as our Entrance upon a new State of Life.* pag. 69 & seqq. WILLIAM BATES of *Heaven* pag. 5. seqq. GILBERT BVRNET's *Sermon at the Funeral of the Queen. The Sirenes, or Delight and Judgment*, D. ANTHONY HORNECK's. pag. 322. & seqq. *The Saints Everlasting Rest*, RICHARD BAXTER's a pag. 73. usque ad p. 87. Eiusdem *Dying Thoughts.* pag. 40. Add. *The Excellency of Theology, compar'd with natural Philosophy, discours'd of in a Letter to a Friend* By T. H. R. B. E. (qui Autor est celeb. ROB. BOYL.) pag. 27. 99. &c. Vt plures hic taceamus.

ΣΠΟΡΟΣ.
SATIO.
ΣΠΕΙ-
PEIN.
SEMINA-
RE.
SERERE.

Refert quoque plus vice simplici adductus atque laudatus D. GERHARDVS, in censum insignium istiusmodi & ἐμφανιστέων huc pertinentium dictionum, locum e i. Cor. XV. 43. 44. 45. *Seritur ἐν φθορᾷ, surgit ἐν ἀδόξα, seminatur in ignominia, surgit in gloria; seminatur in infirmitate, surgit in virtute, v. 45. seminatur corpus animale, surgit corpus spirituale.* Vbi observa, Apostolum, emphatica quadam ratione verba ἐὰν δὲ permutasse, quia superius v. 36. semini ea attribuit, quæ pertinent ad corpora nostra, hic vero corporibus nostris tribuit ea, quæ pertinent ad semen. Latet autem in verbo *feminandi*, de corporibus mortuis aliquoties repetito, elegans metaphora, Joh. XII. 24. *Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Coram oculis insipientium, quibus de messe nihil constaret, absurdum videretur grana frumenti in terram proficere; sic impii, quibus articulus resurrectionis vel ignotus vel ἀνωτος, mortem statuunt plenarium & totalem interitum. Grana frumenti in terram projecta suo tempore iterum progerminant: sic in resurrectione ossa nostra *instar graminis revirescent* Es. LXVI. 14. Tristem semen-tem sequitur læta & uberima messis: sic in dolore & tristitia morimur, sed in lætitia resurgemus. Psal. 126. 5. *Qui seminant in lacrymis, cum jubilatione metent. v. 6. euntes ibant & flebant portantes preciosum semen. Venientes autem, venient cum exultatione, portantes manipulos suos &c.* Quod vero attinet dictum illud apud Johannem, cap. XII. refutat eo, bene observante FLACIO in h. 1. *Domi-*

Dominus, Apostolorum & aliorum pravum iudicium, qui somniabant, Christum nunc mox, non solum in Judea, sed etiam apud gentiles, gloriose externum regnum arrepturum esse. Simul autem ostendit rationem, qua glorificari eum omnesque pios oporteat, nempe moriendo ac resurgendo, quod admodum apta similitudine grani tritici seminati declarat, quod licet initio misere abjici & computrescere videtur, tamen aliquanto post multa cum gloria & fructu denuo resurgit; qua etiam Paulus mortem ac resurrectionem hominis declarat. Preparons ce grain par la penitence, inquit MOVLIN. p. m. 548. qui doit être jetté en terre, afin qu' il puisse germer pour la gloire. — Qui est le laboureur qui craigne que son grain ne pourrisse en terre, & qui s' efforce d' éloigner le temps de la semence? Nous le faisons quand nous fuyons la mort. Ce n' est pas a nous de choisir ce dernier temps; mais d' être prêts, quand il viendra. Conf. Gells Remains, sive Not. in N. T. D. ROB. GELLS. Item WILLIAM GVRNAL, Sermon at the Funeral of the Lady Mary Vere, Tit. The Christians Labour and Reward.

§. 13.

In Ep. ad Hebræos cap. XI. 5. mors vocatur *μετάθεσις* META-
Translatio: & quemadmodum Psal. XC. 10. dicitur *ΘΕΣΙΣ*.
 de justorum obitu, *placens Deo factus dilectus est, & vivens* TRANS-
a peccatoribus (μετέθετον) translatus est: ita eadem loquendi LATIO.
 ratione utitur divinus Epistolæ ad Hebræos Autor, de
 Henoehi translatione in Paradisum: qui fide ita Deo
 placuit, ut impetraret se vivum ab ærumnis & impietate
 hujus seculi, in illam æternam gloriam transportari.
 Proprie dicuntur illi *μεταθέσεις*, qui transferendis rebus
 suis

fuis ex uno in aliud habitaculum occupantur. Multa quidem incommoda ac molestias secum vehere solet domiciliū translatio; at si quis ex ruinam minitante ædificio, in splendidum palatium; e pessimæ viciniae consortio, in suave & exoptatissimorum amicorum contubernium transmigret loceturque, possitne talis ingrata esse commutatio? Admirabili exemplo tale gaudium sensit illustris matrona Romana, cujus iustas laudes sibi sumit celebrandas D. HIERONYMVS, qui Tom. I. Ep. 27. sub fin. pag. m. 87. de B. PAVLA refert, quod in agone constituta, illud ex hymnis Davidicis recitaverit: *Domine, dilexi decorem domus tue. Quam dilecta tabernacula tua Domine! concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Cumque interrogaretur ab Hieron. cur taceret? an aliquid doleret? Græco sermone respondit: Nihil se habere molestiæ; omnia quieta sentire. Post clausis oculis, quasi jam mortalia cuncta despiceret, eosdem versiculos repetiit &c.

§. 14.

META-
BAEIS.
TRANSI-
TVS.

Similiter apud Joh. cap. V. v. 24. dicitur *μεταβασις* *Transitus*: quia per mortem, ex hac vita terrena in coelestem transitum facimus, ac maceriam illam, quæ a Christi & omnium electorum in cœlis gloria nos sejungit, transilimus. Luc. XVI. 26. Vid. GERH. l. c. pag. 38. Est autem in voce illa *μεταβασις* allusio ad typum hujus rei, id est Pascha, ceu observat H. GROTIUS, aliique præstantiores interpretum. Quomodo mors justorum æterni Paschatis sit initium, præclare & fufius exponit DREXELIVS Operum Tom. II. p. m. 767. & seqq. *Ecce pascha*, sunt verba AVGVSTINI, quæ

quæ inter alia ibi adducit, ecce transitus! Unde & quo? De hoc scilicet mundo ad Patrem. Spes membris in Capite data est, quod essent illo transeunte sine dubio secutura. Quid ergo infideles? nonne & ipsi transeunt, quia non permanent? Transeunt plane & ipsi, sed aliud est transire de mundo, aliud cum mundo. Aliud transire ad Patrem, aliud in hostem. Nam & Aegyptii transierunt, non enim persequendo manserunt; non tamen transierunt per mare ad regnum, sed in mari ad interitum. Cum ergo noster nos transitus, seu Pascha vocat, transeamus leti, spe bona pleni, transeamus, usque ad Patrem cœlestem, & ad ejus fundatissimum Regnum. Conferatur hic CHYTRAEI Viaticum itineris extremi.

§. 15.

Dicitur denique ἐξουσίας ἡς ἀναστροφῆς, *exitus conversationis nostræ*, ad Heb. XIII. 7. Vbi in memoriam revocare Apostolus jubet, contemplari, imitari fidelium Dei ministrorum vivendi rationem & modum; quomodo in fide & sanctimonia firmiter perstiterint, ad mortem usque; quæ est vitæ hujus ἐξουσίας sive κατὰστροφῆς, *exitus vel excessus*. Hebræis רכרר תרתא. Felicem exitum! qui simul omnium malorum & miseriarum nostrarum ἐξουσίας 1. Cor. X. 13. Qualem obitu beatodemum expectabat Apostolus 2. ad Tim. Cap. IV. 18. *λύσει με ὁ κύριος καὶ σώσει ἐς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπαγγελίαν.* **PRÆΣ LIBERATIO.** *Liberabit me ab omni malo Dominus salvumque perducet ad regnum suum cœleste.* Est quippe λύσις in media diathesi, *libero, eripio, herausreißen*; Vid. ERASM. SCHMID. ad Matth. VI. 13. Conf. P. LOYD's Sermon, subj. WILKINS *Natural Religion*, in fin. Nihil frequentius utrius-

utriusque foederis Scriptoribus divinis, quam prolixas hujus vitæ miserias, labores atque dolores, *mortes* nec non *Vincula mortis* vocare. Justa nimirum ad hæc condemnatio antegressam comminationem excepit, suntque mortis secuturae certo certius prodromi. Quemadmodum enim non vivere, sed valere vita est; ita momentanea hæc, non tam vitalis vita est, quam languor, ex certæ mortis præsensu atque expectatione. Præclare PICVS MIRANDVLA, *de Ente & Vno*. Incipimus, inquit, si forte nescis, tum mori, cum primum incipimus vivere, & mors cum vita protenditur, tumque primum desinimus mori, cum a corpore mortis hujus per carnis mortem exsolvimur. Conf. J. LIPSII *Manud. ad Philos. Stoic.* p. 56. Sed nolumus hac vice esse prolixiores; potius quo cœpimus, nunc desinimus voto atque monito; ut nempe ultima ac posthuma crebro meditemur! dum vivimus morituri, iterumque viaturi. Concludimus cum HVG. Card. e Tom. 2. Oper. ej. Cap. 13. p. 783.

Non ergo mors est horrida, ut vulgus putat,

Nec miserum ut viuas est periisse semel.

Quid larva inanis incutit viris metum?

Mors nihil horrificum, quod timeatur, habet.

Hæc post tumentis naufragum murmur maris,

Narvibus optata dat statione frui.

Hæc post laborem præmium justis refert,

Matris & gremio corpora fessa locat.

Hæc vita mors est, sic graves tradunt Sophi:

Mors est in mundo vivere, vita mori.

F I N I S.

00 A 6466

ULB Halle 3
002 937 239

Sb.

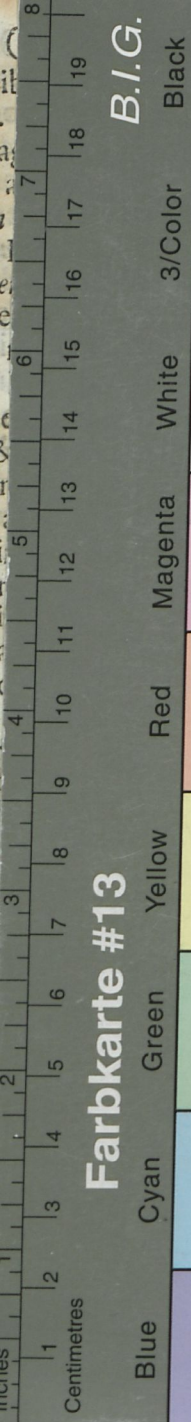
VO 17

240 ✓

HL 74

Q. D. B. V. 23

NOMENCLATURAS MORTIS EMPHATICAS

EX NOVO TESTAMENTO
PRAESIDE

CHRISTOPH. HENR. RITMEIER
LIC. THEOL. ET GR. L. PROF. P. ORD.
DN. COGNATO SVO ET STUDIORVM
PROMOTORE MULTIS NOMINIBVS
COLENDO

A. D. XVI. APRIL. A. MDCCX.

IN IVLEO MAJORI

SOLENNI ΣΤΜΦΙΛΟΛΟΓΟΥΝΤΩΝ
ΠΡΟΣΔΙΑΛΕΞΕΙ

EXPONET

FRIDERICVS HENRICVS CÖRBER
HELMSTADIENSIS
PHIL. ET THEOL. STVD.

HELMSTADII,

TYPIS GEORG-WOLFGANGI HAMMII, ACAD. TYPOGR.

